

Малишкіна Наталя Олегівна,
здобувачка кафедри
конституційного права України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: malyshkina.nataly@gmail.com
ORCID 0000-0001-5186-4704

doi: 10.21564/2414–990x.143.147311
УДК 342.5(477)

СУДОВА ВЛАДА В СИСТЕМІ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИПАГ: ГАРАНТІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ І ВЗАЄМОДІЯ З ІНШИМИ ГІЛКАМИ ВЛАДИ

Проаналізовано різні підходи до розуміння змісту поняття «судова влада», а також визначено місце судової гілки влади в системі вищих органів державної влади в Україні. Зроблено висновок, що на практиці важливий не лише розподіл повноважень вищих органів державної влади задля досягнення цілей, визначених у Конституції України, а й їх взаємодія, яка з необхідністю відбувається у чітко визначених правових формах із застосуванням відповідних правових засобів. Будь-яке відхилення від норм чинного законодавства, недотримання основних принципів права в діяльності судової гілки влади веде до несправедливого розгляду юридичних спорів, конфліктів між вищими органами державної влади, а як наслідок – унеможливує встановлення рівноваги між часом розбалансованими гілками державної влади. Нівелюють таку ситуацію реально діючі гарантії функціонування судової гілки влади у взаємовідносинах з іншими вищими органами державної влади в Україні.

Ключові слова: поділ влади; система стримувань і протипаг; гарантії системи стримувань і протипаг; взаємодія вищих органів влади; судова влада; конституційний контроль; судовий контроль; самообмеження державної влади.

Малишкіна Н. О., соискательница кафедры конституционного права Украины, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail : malyshkina.nataly@gmail.com ; ORCID 0000-0001-5186-4704

Судебная власть в системе сдержек и противовесов: гарантии функционирования и взаимодействия с другими ветвями власти

Проанализированы различные подходы к пониманию содержания понятия «судебная власть», а также определено место судебной ветви власти в системе высших органов государственной власти в Украине. Сделан вывод, что на практике важно не только распределение полномочий высших органов государственной власти для достижения целей, определенных в Конституции Украины, но и их взаимодействие, которое с необходимостью происходит в четко определенных правовых формах с применением соответствующих правовых средств. Любое отклонение от

норм действующего законодательства, несоблюдение основных принципов права в деятельности судебной ветви власти ведет к несправедливому рассмотрению юридических споров, конфликтов между высшими органами государственной власти, а как следствие – влечет невозможность установления равновесия между иногда разбалансированными ветвями государственной власти. Нивелируют такую ситуацию реально действующие гарантии функционирования судебной ветви власти во взаимоотношениях с другими высшими органами государственной власти в Украине.

Ключевые слова: разделение властей; система сдержек и противовесов; гарантии системы сдержек и противовесов; взаимодействие высших органов власти; судебная власть; конституционный контроль; судебный контроль; самоограничения государственной власти.

Вступ. Нові умови життя, реформування правової системи України обумовлюють переосмислення ролі суду в процесі зміцнення національної державності, в охороні і стримуванні посягань не тільки на свободу, особисту недоторканність, права та законні інтереси людини і громадянина, а також безпосередньо під час взаємодії вищих органів держави. Конституція України вперше на загальнодержавному рівні закріпила судову владу як рівноправну і самостійну поряд з двома іншими гілками – законодавчою і виконавчою (ст. 6) [1, с. 5]. Її роль у системі поділу державної влади зумовлена як «специфічними», притаманними тільки їй, конституційними повноваженнями, так і соціальним призначенням. Це робить судову владу не менш вагомим суб'єктом у взаємовідносинах вищих органів влади поряд з іншими гілками, а також одним з ключових елементів у процесі побудови правової держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і зміст взаємодії вищих органів державної влади, а також окремі аспекти визначення гарантій забезпечення функціонування системи стримувань і противаг у взаємовідносинах Президента України, законодавчої, виконавчої влад з судовою знайшли своє відображення в працях таких сучасних учених, як П. Баренбойм (P. Barenboim), Ю. Грошевий (Yu. Groshevyi), Р. Єнґібарян (R. Yenhibarian), І. Марочкін (I. Marochkin,) Б. Ольховський (B. Olkhovskyi), Ю. Ремєскова (Yu. Riemieskova), Ю. Тодика (Yu. Todyka), Ю. Фрицький (Yu. Frytskyi), В. Четвернін (V. Chetvernin), В. Чіркін (V. Chirkin) та багатьох інших. Як свідчить практика державно-правового життя України, вивчення проблемних питань організації взаємодії вищих органів влади не лише не втрачає своєї актуальності, а й потребує реальних рекомендацій щодо підвищення ефективності правового регулювання окремих напрямків співпраці та запровадження новацій у діяльності органів судової та інших гілок влади, Президента України.

Метою статті є здійснення аналізу взаємодії судової влади з законодавчою, виконавчою гілками влади, Президентом України, а також визначення гарантій функціонування системи стримувань і противаг між ними.

Виклад основного матеріалу. Реалізація на практиці визначеного Конституцією України принципу поділу влади означає, що кожна її гілка є незалежною у своїй сфері, але тільки суди мають останнє слово у владних суперечках щодо конституційності та законності діяльності інших гілок влади [2, с. 101]. Історично так склалося, що саме судова влада є необхідною умовою підтримання

авторитету державної влади в цілому, адже у разі відсутності спеціальних стримуючих повноважень, якими вона володіє, законодавча та виконавча перетворюються з влади на свавілля, в організацію насильства над суспільством. Фактично, судова гілка влади виступає тим інструментом, за допомогою якого право ефективно впливає на суспільні відносини. А закріплення на рівні Конституції України фундаментальних засад організації та діяльності судової влади зумовлює її стабільність, сталий розвиток та ефективне виконання поставлених перед нею завдань.

Здійснення правосуддя у всі часи вважалося найважливішим атрибутом державного суверенітету, оскільки здійснюючи свою головну функцію, судова влада вводить насильство в державні рамки [3, с. 15], стримує посягання на свободу й особисту недоторканність людини і громадянина, а також змушує органи державної влади та їх посадових осіб не тільки виконувати свої обов'язки належним чином, а й відшкодовувати збитки, завдані відповідними діями чи бездіяльністю. З усіх влад судова є найслабшою: вона не спирається на волевиявлення виборців, як законодавча влада, і не має в своєму розпорядженні силові структури для примусу, як влада виконавча [3, с. 12], але за своєю природою саме вона має відображати ідеал справедливості [4, с. 48], а її сила корениться в повазі до суду громадян і посадових осіб, в незаперечності судових рішень та їх неухильному виконанні [5, с. 232]. Як зауважує П. Баренбойм (P. Varenboim), у порівнянні з іншими гілками влади судова досить образлива, базується більше на юридичному авторитеті і моральній силі, ніж на реальному апараті і «механізмі», які могли б виконати судовий вирок або рішення. Простіше кажучи, без інших властей, особливо виконавчої, суд не в змозі власними силами домогтися виконання своїх рішень [6, с. 9]. Ш. Монтеск'є (Sh. Monteskie) відстоював думку, що судова влада як така є «невидимою», а її «невагомий баланс» не завжди і не скрізь очевидний [6, с. 34], але її цінність беззаперечна, а соціальне призначення в тому, щоб бути арбітром у вирішенні правових конфліктів з неухильним дотриманням при цьому букви і духу закону та процесуальних форм діяльності.

З точки зору конституційного статусу судова влада має риси, що відрізняють її від інших гілок влади, зокрема за сутнісними і функціональними характеристиками. Відмінністю є, наприклад те, що вона не сконцентрована в одному органі, а покладається на сукупність установ від найнижчих до вищих (верховних), які не можуть функціонувати окремо один від одного і становлять систему органів правосуддя в Україні. Також судовій владі притаманні функції конституційного нагляду та судового контролю за законністю в діяльності інших гілок державної влади. Погоджуємося з думкою М. Куцина (M. Kutsyn) про те, що окремою важливою ознакою влади в цілому та судової влади зокрема є повна та чітка відповідність закону судових структур та судових процедур [7, с. 156], адже будь-яке відхилення від порядку визначення судді у справі або недотримання процесуальних аспектів розгляду справи ставить під сумнів справедливість та неупередженість судового рішення і впливає на ступінь довіри до судової гілки влади.

Сьогодні позиції науковців у визначенні поняття судової влади розходяться, більшість сучасних дослідників визначають її як розгалужену систему судів, що здійснюють правосуддя [8, с. 7; 12, с. 25], інші ж ототожнюють судову владу з методом її реалізації або особливим видом юридичної діяльності – правосуддям [9, с. 5]. Наприклад, як зауважує С. Батова (S. Batova), кожен з судових органів, які входять в розгалужену систему, вирішує конкретні справи абсолютно самостійно, керуючись виключно законом і правосвідомістю [3, с. 37]. А от В. Чіркін (V. Chirkin) зазначає, що судова влада належить не якомусь окремому судовому органу чи установі (і в цьому відношенні термін «суд» є узагальненням), а здійснюється суддями – дійсними носіями судової влади [10, с. 643]. Виходячи з вищевикладеного, пропонуємо таке визначення поняття судової влади: вона є однією з гілок єдиної державної влади, окремою частиною державного апарату, що складається з розгалуженої системи судів та органів системи правосуддя, які здійснюють організаційне та функціональне забезпечення діяльності судів, має власну компетенцію, яка чітко визначена Конституцією та законами України, а також забезпечує здійснення притаманної тільки їй функції правосуддя безпосередніми носіями судової влади – незалежними та неупередженими суддями.

Слід зазначити, що відповідно до ч. 1, 2 ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» судова влада в Україні здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними законом, а реалізують судову владу судді шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур [11]. Окрім того, в системі правосуддя України функціонують державні органи та установи, які здійснюють організаційне забезпечення судів, до яких відносяться: Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Державна судова адміністрація України, Національна школа суддів України тощо. Викладене вище дає змогу зробити висновок, що таку категорію конституційного права, як «судова влада» ми повинні розглядати у широкому та вузькому значенні. Адже якщо ми говоримо про судову владу як безпосереднє здійснення функції правосуддя при вирішенні конкретно визначеної справи, конфлікту, юридичного спору, то маємо на увазі суд та суддів (у вузькому значенні). Коли ж мова йде про судову владу як одну з гілок єдиної державної влади в Україні (у широкому сенсі), то тут, на нашу думку, не тільки суд виступає як головний суб'єкт у взаємовідносинах вищих органів державної влади, а також інші органи та установи, що здійснюють свою діяльність щодня задля організаційного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення судів та суддів і належать до системи правосуддя України та безпосередньо взаємодіють з органами та посадовими особами інших гілок державної влади.

Для нас актуальним є розуміння судової влади в цілому, адже при дослідженні окремих аспектів взаємодії законодавчої, виконавчої гілок влади та Президента України з судовою гілкою на першому плані не тільки вирішення судом виникаючих між ними конфліктів, а й спільна діяльність органів та установ системи правосуддя з органами та посадовими особами інших гілок влади

заради належного організаційного забезпечення судів. Зокрема, законодавча і виконавча влади, Президент України знаходяться біля витоків судової влади: вони її формують. Однак потім судова влада одночасно і відділяється і «підноситься», стаючи владою особливого роду: вона не акумулює владні функції, оскільки це позбавило б її головної властивості – служити справедливому вирішенню спорів і конфліктів, в тому числі тих, які породжуються самими владними структурами в силу неправомірного використання в своїх цілях влади або законно визнаних за ними повноважень [3, с. 16].

Розглядаючи роль судової влади у взаємодії з іншими гілками, а також визначаючи, яким саме чином вона здійснює вплив на них, важко не погодитись з думкою Ю. Ремескової (Yu. Riemieskova) про те, що не слід залишати поза увагою функціональний поділ основних напрямів державної діяльності між вищими органами влади, а також враховувати, що судова влада виступає своєрідним «гарантом рівноваги» між ними, забезпечуючи безперервне функціонування системи стримувань і противаг на основі принципу верховенства права, а будь-яка взаємодія будується з обов'язковим врахуванням принципу незалежності судів та суддів [12, с. 39].

Окрему увагу слід приділити висвітленню змісту принципу незалежності суду та суддів, встановленого ч. 1 ст. 126, ч. 1 ст. 129 Конституції України. Цей принцип виконує неабияку роль у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні. Зокрема, більшість учених стоять на позиції, що незалежність судів та суддів не тільки обумовлює головну цінність судової влади [4, с. 49] (адже судова влада, таким чином, стає серцевиною правової держави і конституціоналізму, головною гарантією свободи народу [13, с. 646]), а й, як зауважує Ю. Прошевий (Yu. Hroshevyi), є головним принципом, що забезпечує ефективність діяльності суду [14, с. 236]. Оскільки суд у правовій державі фактично виступає останнім бастионом захисту прав людини, юридичних осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування, незалежність суддів в обов'язковому порядку повинна бути фінансово забезпечена в державному бюджеті [4, с. 46].

Як слушно зазначає В. Четвернін (V. Chetvernin), незалежність від інших державних інститутів і від влади дозволяє судам бути авторитетним і легітимним інститутом вирішення соціальних конфліктів без адміністративного втручання, а ступінь незалежності суду від влади, в свою чергу, свідчить про наявність гарантій верховенства права в конкретній країні [15, с. 39–40]. На нашу думку, без дотримання цього принципу на практиці неможливо вести мову про авторитетне, неупереджене, об'єктивне дослідження обставин конкретної справи з метою виявлення істини, одночасно з цим можуть виникати сумніви з приводу справедливого визначення міри відповідальності, покарання, яке буде відповідати реальним обставинам скоєного правопорушення. Інші органи влади не мають жодного права здійснювати контроль за судовими рішеннями або давати судам вказівки, як і підміняти суди при вирішенні справ. Вищевикладене уможливорює висновок, що реалізація принципу незалежності судової влади на практиці – одна з найважливіших гарантій поділу влади та безпосередньо

функціонування системи стримувань і противаг, бо без цієї закріпленої на конституційному рівні вимоги до судової влади вона не може вважатися справедливою і стійкою до впливу інших гілок влади.

Зауважимо, що деякі дослідники розглядають суд як найстійкіший елемент поділу влади [16, с. 197], обґрунтовуючи своє твердження тим, що суди при здійсненні правосуддя є найменш політизованими органами державної влади. Дійсно, представники судової гілки влади, в тому числі судді, за самим характером своєї професії повинні бути вільні від політичних пристрастей і не піддаватися впливу чужої думки, і це фактично є відображенням одного з аспектів принципу незалежності. Таким є головне правило судочинства, яке, як показує історія, постійно порушується, що примножує сваволу чиновників і судові помилки [3, с. 24]. Однак зважаючи на те, що судова гілка входить в єдину систему державної влади, вона не може бути абсолютно нейтральною до політики, і не є такою насправді.

Прикладом останньої тези, на нашу думку, є проведення державної політики в галузі підтримання та реформування судової гілки влади, її організаційного та фінансового забезпечення. Зокрема, у 2015 р. було видано Указ Президента України «Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 20.05.2015 р. № 276/2015 [17], яким не тільки схвалено саму Стратегію, а й доручено Кабінету Міністрів України визначити механізм реалізації її положень. На виконання доручення Кабінетом Міністрів України видано Розпорядження «Про визначення механізму впровадження Плану дій щодо реалізації положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки» від 19.08.2015 р. № 864-р [18]. З наведеного прикладу ми бачимо владне рішення Президента України, результатом якого стало видання нормативно-правових актів, що стосуються організації та діяльності судової гілки влади, положення яких у будь-якому разі не можуть бути позбавлені «політичної забарвленості» правлячих у суспільстві політичних сил.

Як інший приклад, можна навести діяльність Конституційного Суду України, що покликаний підтримувати конституційно встановлену рівновагу між гілками влади і не може не бути політичним інститутом, адже державна влада в будь-якій країні – явище суто політичне [19, с. 376]. У процесі здійснення своїх функцій Конституційний Суд України ухвалює рішення, яке сприяє підтримці певного виду політичної рівноваги між відповідними суб'єктами політичної системи. Таким чином, якою б деполітизованою не була діяльність судової влади, вона у будь-якому разі відіграватиме свою політичну роль [16, с. 198].

Погоджуючись з думкою В. Лебедева (V. Liebiediev), слід підкреслити, що закріплена на конституційному рівні вимога самостійності і незалежності судової влади потрібна не для того, щоб стати неконтрольованою і некерованою, не для самоствердження судового корпусу і його елітності, а для забезпечення реальної можливості припинення свавілля інших властей і захисту прав й свобод як окремих громадян, так і суспільства в цілому [20, с. 3]. Однак задекларо-

вана на рівні Конституції України незалежність і самостійність судової влади ще не гарантує успіх у досягненні поставлених перед нею завдань. Необхідна також розгорнута правова процедура судової діяльності, яка забезпечує справедливий (правовий) результат розгляду і вирішення підвідомчих суду юридичних спорів.

Повертаючись до аналізу системи стримувань і противаг між законодавчою, виконавчою владами, Президентом України, зауважимо, що значна більшість їх взаємних повноважень припадає на сферу функціональної взаємодії, а вплив останніх на суд здійснюється здебільшого на рівні організаційних зв'язків. До окремих організаційних аспектів взаємодії ми відносимо повноваження Президента України з призначення на посади суддів (ч. 1 ст. 128 Конституції України), повноваження Верховної Ради України та Президента України щодо призначення по шість суддів Конституційного Суду України (п. 26 ч. 1 ст. 85, п. 22 ч. 1 ст. 106, ч. 2 ст. 148 Конституції України), внесення Президентом України після консультацій з Вищою радою правосуддя до Верховної Ради України проекту закону про утворення, реорганізацію, ліквідацію судів (п. 14 ч. 1 ст. 92, ч. 2 ст. 125 Конституції України), забезпечення Кабінетом Міністрів України та іншими органами державної влади фінансування та належних умов діяльності судів (ч. 1 ст. 130, ч. 1 ст. 148-1 Конституції України) [1].

Розглядаючи питання взаємодії судової гілки влади з іншими вищими органами державної влади, ми бачимо, що такий взаємовплив відбувається не тільки під час розгляду справи по суті, а й переважно у межах здійснення судового контролю. Йдеться про контроль за законністю і обґрунтованістю рішень і дій державних органів та посадових осіб. Судовий контроль за іншими гілками влади, за Ю. Грошевим (Yu. Hroshevyi), є логічним розвитком доктрини поділу влади з її системою взаємних стримувань між складовими останньої [16, с. 194]. Окрім того, сучасні науковці стоять на позиції того, що суд лише тоді набуває реального статусу незалежної, «справжньої» влади, здатної брати участь у реалізації демократичної, правової концепції державного устрою, коли отримує повноваження з контролю за іншими гілками [20, с. 2; 12, с. 122; 10, с. 645]. Необмеженість об'єкта контрольної діяльності надає судовому контролю всеосяжний і універсальний характер: він здійснюється незалежно від сфери правовідносин або відомчої належності суб'єкта соціального управління [21, с. 54], і дозволяє встановити рівновагу між часом розбалансованими гілками влади під час виникнення юридичних спорів або інших конфліктів.

Головними ознаками судового контролю при взаємодії судової влади з іншими вищими органами державної влади, на нашу думку, виступають: здійснення контролю під час розгляду конкретної справи, де однією із сторін обов'язково виступає орган державної влади, що свідчить про відсутність періодичності в його реалізації і прямої залежності від здійснення функції правосуддя; суд не наділений повноваженнями щодо розгляду справ і встановлення порушення принципів права та норм законодавства в діяннях інших гілок влади з власної ініціативи; результат здійснення судового контролю завжди відображається в судовому рішенні у конкретно визначеній справі і полягає, як правило, в скасуванні незаконного акта

органу державної влади в цілому або в частині з одночасною втратою чинності відповідного документа чи його окремих положень, а також з можливим визнанням дій відповідного органу державної влади неправомірними; таке судове рішення підлягає обов'язковому виконанню на всій території України і не потребує додаткових роз'яснень чи владних рішень для забезпечення виконання.

Виходячи з вищевикладеного, слід зауважити, що значення судового контролю полягає в тому, що вже сама наявність права на подачу скарги в суд відіграє важливу роль у зміцненні законності [3, с. 17] в сфері взаємодії вищих органів державної влади між собою, а також виступає однією з найважливіших гарантій системи стримувань і противаг.

Судовий контроль в Україні здійснюється безпосередньо судами (загальної та адміністративної юрисдикції), а також Конституційним Судом України – у формі конституційного контролю (нагляду). Як слушно зауважує М. Марченко (М. Marchenko), конституційне судочинство являє собою синтез, сплав двох засад: сутність конституційного контролю та форми правосуддя, в результаті чого маємо справу з самостійним видом державно-владної контрольної діяльності у спеціалізованій формі [22, с. 172]. До основних контрольних повноважень Конституційного Суду України ми можемо віднести вирішення питання про відповідність Конституції України (конституційність) законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України (п. 1 ч. 1 ст. 150 Конституції України), надання висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (ч. 3 ст. 151 Конституції України) [1] тощо. Виходячи з визначеної компетенції Конституційного Суду України можна зробити висновок, що завдяки здійсненню конституційного контролю нівелюються спроби перевищення чи зловживання законодавчою, виконавчою гілками влади, Президентом України своїх повноважень, вторгнення в компетенцію один одного, а також виявлення порушення процедурних аспектів їх взаємодії, які відображаються на ефективності реалізації принципу поділу влади і, як наслідок – збалансованості гілок влади.

Досить цікавою з точки зору судового контролю видається новела чинного процесуального законодавства, запроваджена в положеннях Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147-VIII від 03.10.2017 р. Зокрема, відповідно до ч. 6 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України, ч. 4 ст. 7 Кодексу адміністративного судочинства України, ч. 6 ст. 11 Господарського процесуального кодексу України, «якщо суд доходить висновку, що закон чи інший правовий акт суперечить Конституції України, суд не застосовує такий закон чи інший правовий акт, а застосовує норми Конституції України як норми прямої дії. У такому випадку суд після ухвалення рішення у справі звертається до Верховного Суду для вирішення питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового

акта, вирішення питання про конституційність якого належить до юрисдикції Конституційного Суду України» [23].

З вищевикладеного ми можемо зробити висновок, що судам загальної юрисдикції, адміністративним та господарським надано право здійснювати окремі елементи конституційного контролю (нагляду), а саме конкретного конституційного контролю під час провадження у визначеній справі. Чіткого переліку критеріїв, за якими суд має право ідентифікувати закон чи інший нормативно-правовий акт як такий, що є неконституційним не встановлено, але у будь-якому випадку суд повинен обґрунтувати свій висновок належним чином з урахуванням норм матеріального і процесуального права. Запровадження таких повноважень, на нашу думку, повинно стати додатковою гарантією належного та справедливого розгляду справи судом з врахуванням вимог принципу верховенства права.

Особливою, як нам видається, гарантією взаємодії судової влади з іншими гілками виступає юридичне самообмеження органів влади встановленим у державі правом. Як зазначає Т. Хабрієва (Т. Khabrieva), самообмеження – важливий принцип діяльності судової гілки влади, який не визнаний конституціями як невід’ємний атрибут демократичної держави (і його складно висловити формально); це реалізація влади, за межами якої ми говоримо про зловживання правом, бо це той стримуючий фактор, який гальмує перехід з нормального правового поля діяльності державного органу в свавілля [24, с. 305]. Переконані, що судова влада за своєю природою, призначенням і характером діяльності повинна сприяти не тільки дотриманню іншими гілками влади встановлених Основним Законом обмежувальних меж, а й сама керуватися ними.

Висновки. Судова влада в державі повинна мати високий статус, бути незалежною і неупередженою при розгляді справ, професійною, а також дотримуватись законодавчо встановленого процесуального порядку розгляду справ. Чітке та неухильне дотримання процесуальних форм діяльності покликане забезпечити гарантії прийняття судом дійсно правових рішень. Лише закон та принцип верховенства права, а не будь-які інші міркування (сторонній вплив, вимоги, вказівки) становлять основу діяльності судової гілки влади, тоді як в діяльності інших гілок можуть превалювати мотиви доцільності або суспільної необхідності. Суд відіграє значну ідеологічну роль, адже виховує у громадян повагу до закону та сприяє дотриманню прийнятих у суспільстві стандартів поведінки.

Судова влада за своїм призначенням і функціональними особливостями має доволі значну перевагу у взаємодії з іншими гілками влади, яка полягає в тому, що не існує такої діяльності держави в особі її органів, яка не підлягала б судовому контролю або конституційному нагляду. Саме ці повноваження суттєво змінюють положення судової влади в системі публічно-правових відносин, тобто перетворюють її у «справжню» владу. Здійснення судового контролю виступає однією з головних гарантій належного функціонування системи стримувань і противаг, а також необхідним елементом у процесі відновлення балансу у взаємодії вищих органів державної влади між собою.

Список літератури:

1. Конституція України: станом на 25 серп. 2017 р.: відп. офіц. тексту. Харків : ППФ «Поліграфіст», 2017. 64 с.
2. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні : монографія. Київ : Реферат, 2007. 640 с.
3. Батова С. А. Судебная система России : учебное пособие. Москва : Дело, 2000. 336 с.
4. Ольховський Б., Ольховський Є. Конституційні засади судової влади в умовах формування правової держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 1(32). С. 45–51.
5. Чиркин В. Е. Государственное и муниципальное управление: учебник. Москва : Юрист, 2003. 320 с.
6. Баренбойм П. 3000 лет доктрины разделения властей. Суд Сьютера : учебное пособие. Москва : Белые альвы, 1995. 176 с.
7. Куцин М. М. Судова влада в системі поділу влади у контексті її самостійності. *Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. 2006. Вип. 34. С. 153–159.
8. Вільгушинський М. Категорія «судова влада» у новій інтерпретації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. № 2(96). С. 5–8.
9. Прошевий Ю. М., Марочкін І. Є. Органи судової влади в Україні : монографія. Київ : Ін Юре, 1997. 20 с.
10. Чиркин В. Е., Ковлер А. И., Юдин Ю. А. Сравнительное конституционное право : монография. Москва : Издательская фирма «Манускрипт», 1996. 729 с.
11. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII. Дата оновлення: 05.08.2018. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print>.
12. Ремескова Ю. О. Судова влада в системі поділу влади : монографія. Харків : Право, 2014. 192 с.
13. Баглай М. В. Конституционное право Российской Федерации : учеб. для вузов. 6-е изд. изм. и доп. Москва : Норма, 2007. 784 с.
14. Конституційно-правові засади становлення української державності : монографія / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. Харків : Право, 2003. 328 с.
15. Четвернин В. А. Демократическое конституционное государство: введение в теорию. Москва : ИГПАН. 1993. 140 с.
16. Жук Н. А. Парламент, Президент, уряд: через взаємостимування до рівноваги : монографія. Харків : Харків юридичний, 2007. 320 с.
17. Про стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. Дата оновлення: 20.05.2015. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015>.
18. Про визначення механізму впровадження Плану дій щодо реалізації положень Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. № 864-р. Дата оновлення: 19.08.2015. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2015-%D1%80#n4>.
19. Марченко М. Н. Разделение властей : учебное пособие. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Юрайт-Издат, 2004. 428 с.
20. Лебедев В. М. От идеи судебного нормоконтроля к административному судопроизводству. *Российская юстиция*. 2000. № 9. С. 2–4.
21. Левин С. В. Судебный контроль над исполнительной властью Российской Федерации. *Российская юстиция*. 2007. № 6. С. 53–55.
22. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3 т. / отв. ред. проф. М. Н. Марченко. 2-е изд. перераб. и доп. Москва : Зерцало-М, 2002. Т. 3. 528 с.
23. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. Дата оновлення: 03.10.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n6>.

24. Хабриева Т. Я., Чиркин В. Е. Теория современной конституции : монография. Москва : Норма, 2007. 320 с.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: stanom na 25 serp. 2017 r.: vidp. ofits. tekstu. (2017). Kharkiv: PPF «Polihrafist» [in Ukrainian].
2. Shevchuk, S. (2007). Sudova pravotvorchist: svitovy dosvid i perspektyvy v Ukraini. Kyiv: Referat [in Ukrainian].
3. Batova, S.A. (2000). Sudebnaja sistema Rossii. Moscow: Delo [in Russian].
4. Olkhovskiy, B., Olkhovskiy, Ye. (2003). Konstytutsiini zasady sudovoi vlady v umovakh formuvannya pravovoi derzhavy. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy, issue 1(32), 45–51* [in Ukrainian].
5. Chirkin, V.E. (2003). Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie. Moscow: Jurist [in Russian].
6. Barenbojm, P. (1995). 3000 let doktriny razdelenija vlastej. Sud S'jutera. Moscow: Belye al'vy [in Russian].
7. Kutsyn, M.M. (2006). Sudova vlada v systemi podilu vlady u konteksti yii samostiinosti. *Derzhava i pravo: zbirnyk naukovykh prats. Yurydychni i politychni nauky. issue 34, 153–159* [in Ukrainian].
8. Vilhushynskiy, M. (2013) Katehoriia «sudova vlada» u novii interpretatsii. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka, issue 2(96), 5–8* [in Ukrainian].
9. Hroshevyi, Yu.M., Marochkin, I.Ye. (1997). Orhany sudovoi vlady v Ukraini. Kyiv: In Yure [in Ukrainian].
10. Chirkin, V.E., Kovler, A.I., Judin, Ju.A. (1996). Sravnitel'noe konstitucionnoe pravo. Moscow: Izdatel'skaja firma «Manuskript» [in Russian].
11. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 r. № 1402-VIII. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/print> [in Ukrainian].
12. Riemieskova, Yu.O. (2014). Sudova vlada v systemi podilu vlady. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
13. Baglaj, M.V. (2007). Konstitucionnoe pravo Rossijskoj Federacii. Moscow: Norma [in Russian].
14. Konstytutsiino-pravovi zasady stanovlennia ukrainskoi derzhavnosti. (2003). V.Ya. Tatsii, Yu.M. Todyka (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
15. Chetvernin, V.A. (1993). Demokraticeskoe konstitucionnoe gosudarstvo: vvedenie v teoriju. Moscow: IGPAN [in Russian].
16. Zhuk, N.A. (2007). Parlament, Prezydent, uriad: cherez vzaiemostrymuvannia do rivnovahy. Kharkiv: Kharkiv yurydychnyi [in Ukrainian].
17. Pro stratehiiu reformuvannya sudoustroiu, sudochnstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015–2020 roky: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 20.05.2015 r. № 276/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015> [in Ukrainian].
18. Pro vyznachennia mekhanizmu vprovadzhenia Planu dii shchodo realizatsii polozhen Stratehii reformuvannya sudoustroiu, sudochnstva ta sumizhnykh pravovykh instytutiv na 2015-2020 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.08.2015 r. № 864-r. URL <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2015-%D1%80#n4> [in Ukrainian].
19. Marchenko, M.N. (2004). Razdelenie vlastej. Moscow: Jurajt-Izdat [in Russian].
20. Lebedev, V.M. (2000). Ot idei sudebnogo normokontrolja k administrativnomu sudoproizvodstvu. *Rossijskaja justicija, 9, 2–4* [in Russian].
21. Levin, S.V. (2007). Sudebnyj kontrol' nad ispolnitel'noj vlast'ju Rossijskoj Federacii. *Rossijskaja justicija, 6, 53–55* [in Russian].
22. Obshhaja teorija gosudarstva i prava. Akademicheskij kurs. (Vols. 1–3); Vol. 3. (2002). M. N. Marchenko (Ed.). Moscow: Zercalo-M [in Russian].

23. Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv: Zakon Ukrainy vid 03.10.2017 r. № 2147-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19#n6> [in Ukrainian].

24. Habrieva, T.Ja., Chirkin, V.E. (2007). Teorija srovennojj konchitucii. Moscow: Norma [in Russian].

Malyszkina N. O., Postgraduate Student of the Department of Constitutional Law of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.

e-mail : malyszkina.nataly@gmail.com ; ORCID 0000-0001-5186-4704

Judicial authority in the control system and against: guarantees of functioning and interaction with other governments of the power

The implementation of the principle of separation of powers, defined in the Constitution of Ukraine, in practice, means that each branch is independent in its sphere, but only the courts have the last word in the power disputes over the constitutionality and legality of the activities of other branches of government. It is the judiciary that is a prerequisite for maintaining the authority of the state power as a whole, because in the absence of the special restraining powers that it possesses, the legislative and executive power is transformed from power into the organization of violence against society. In fact, the judiciary acts as the tool by which the right effectively affects social relations. A clear and strict adherence to the procedural forms of activity is intended to ensure the assurance that the court will actually adopt legal decisions. Only the law and the rule of law, and not any other considerations (third-party influence, demands, instructions) form the basis of the activity of the judicial branch, while the activities of other branches may prevail over the motives of expediency or social necessity. The court plays a significant ideological role, since it brings citizens respect for the law and promotes adherence to accepted standards of conduct in society.

The judiciary has a considerable advantage in its interaction with other branches of government, in its function and functionality, that there is no such activity of the state in the person of its bodies that would not be subject to judicial control or constitutional supervision. It is these powers that significantly change the provisions of the judiciary in the system of public-legal relations, that is, turn it into a «true» power. Judicial control is one of the main guarantees of the proper functioning of the system of checks and balances, as well as an essential element in the process of restoring the balance in the interaction between the higher authorities of each other.

Keywords: separation of powers; system of checks and balances; guarantees of the system of checks and balances; interaction of higher authorities; judiciary; constitutional control; judicial control; self-restraint of state power.

Надійшла до редколегії 14.11.2018 р.